

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Ірини Геннадіївни Бухтіярової
на дисертацію Миколи Анатолійовича Нероди на тему
«Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству»,
представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної
академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 081 – Право

Ступінь актуальності обраної теми

Проблема домашнього насильства набула досить гострого та масового поширення у соціальному та територіальному вимірах, а також відноситься до однієї з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Переважно, такі дії супроводжуються фізичним чи психологічним насильством, які у своїй сукупності представляють різні форми домашнього насильства. Таким чином, домашнє насильство є актуальною і розповсюдженою проблемою та впливає на різні сфери людської діяльності: відчуття власної безпеки, якість та ефективність життєдіяльності, фізичне та (або) психологічне здоров'я, культуру поведінки тощо. Тому на державні та правоохоронні органи покладається велика відповідальність щодо протидії домашньому насильству, що у свою чергу призведе до комфортного та безпечного фізичного та психологічного здоров'я людини та суспільства в цілому. Крім того, держава, в особі уповноважених органів, має вживати невідкладних заходів щодо протидії домашньому насильству, а в разі його виявлення – негайно реагувати.

На сучасному етапі глибоких трансформаційних змін в українському суспільстві, коли пріоритету набував європейський вектор поступу нашої держави, вагомою стає проблематика приведення всіх сфер життєдіяльності соціуму до загальноєвропейських стандартів, пошуку спільних точок дотику між вітчизняним та європейським правом.

На цьому етапі розвитку Україна прагне у всіх сферах життя до європейських цінностей та стандартів, узявши курс на розбудову правової та

демократичної держави. У Конституції України, яка є Основним законом закріплено, що: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». І тому, будь-яке насильство чинить негативний вплив спочатку на особу, яка його зазнає, а згодом на суспільство загалом.

З огляду на це, обрана М.А. Неродою тема дисертаційного дослідження «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству» є досить актуальною, оскільки присвячена важливим і малодослідженим питанням протидії домашньому насильству. Крім того, варто додати, що представлена на рецензування тема, незважаючи на її актуальність, недостатньо опрацьована вітчизняними науковцями, в тому числі на рівні дисертаційних досліджень. Таким чином, дисертація М.А. Нероди є одним з перших комплексних адміністративно-правових досліджень з питань протидії домашньому насильству підрозділами Національної поліції на тлі змін законодавства України, особливо зважаючи на обраний вектор руху нашої держави щодо імплементації європейських стандартів захисту прав і свобод людини в національний правопорядок.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження та публікацій М.А. Нероди відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 – Право.

Кваліфікаційна наукова праця виконана в Національній академії внутрішніх справ з урахуванням ключових положень «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки», затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021; «Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року», затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1027-р.; Плану заходів з реалізації «Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року», схваленого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р; планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2016–

2017 роки.

Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться в дисертації, викладено в 15 наукових публікаціях за темою наукового пошуку, з яких три статті опубліковано в наукових фахових виданнях України, три в зарубіжних наукових періодичних виданнях та дев'ять тез доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Низка положень, висновків, пропозицій і рекомендацій, що викладені в дисертаційному дослідженні М.А. Нероди, отримано вперше або суттєво вдосконалено. Вони мають достатній ступінь наукової новизни. Наукова новизна отриманих результатів впливає з актуальності теми дослідження. Вона полягає також у тому, що сама кваліфікаційна наукова праця присвячена актуальним і маловідомим питанням протидії домашньому насильству. Так, здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукового завдання, що полягає у виробленні адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству, а також розроблено на цій основі пропозиції щодо вдосконалення чинного КУпАП та практики його застосування. Вперше проаналізовано суб'єкт, суб'єктивну сторону, об'єкт і об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП. У роботі запропоновано та аргументовано внесення змін до законодавства щодо збільшення строків накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, яке передбачено ст. 173-2 Кодексу України про адміністративне правопорушення та обов'язкової участі прокурора під час розгляду цієї категорії справ у суді, задля підтримки обвинувачення. Досліджено адміністративно-правове регулювання застосування заходів протидії домашньому насильству.

У дисертаційному дослідженні сформульовано низку положень, що мають важливе значення для науки адміністративного права та правоохоронної діяльності.

Таким чином, дисертаційне дослідження М.А. Нероди здійснене на високому теоретичному та методологічному рівнях. Висновки, положення, рекомендації та пропозиції дисертації, відповідають вимогам Положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни і практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість положень, висновків, рекомендацій і пропозицій дисертаційного дослідження М.А. Нероди не викликають жодних сумнівів. Вони логічно слідує із тексту дисертаційного дослідження та базуються на власних судженнях автора, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні. Пропозиції, запропоновані дисертантом, стосовно вдосконалення чинного адміністративного законодавства України в збільшення строків накладення адміністративного стягнення у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення, яке передбачено ст. 173-2 Кодексу України про адміністративне правопорушення та обов'язкової участі прокурора під час розгляду цієї категорії справ у суді, задля підтримки обвинувачення, мають важливе теоретичне та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Результати наукового пошуку, що виносяться на захист, отримані завдяки застосуванню комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема методів аналізу (логічного, дедуктивно-логічного, аксіологічного), синтезу, аналогії та індуктивного узагальнення, діалектичного, порівняльного, порівняльно-правового методів тощо.

Методологічну основу дисертаційної праці складають класичні та сучасні концепції становлення та розвитку адміністративного права на основі вчень зарубіжних та вітчизняних науковців. Завдяки цьому М.А. Нероді вдалося на досить високому рівні розв'язати всі поставлені наукові завдання.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, висновки,

рекомендації та пропозиції впроваджено та може бути використано в:

- *законотворчій діяльності* – як теоретична основа для розроблення новітнього законодавства і покращення чинних нормативно-правових актів, які здійснюють адміністративно-правове упорядкування запобігання та протидії домашньому насильству (лист Комітету Верховної ради України з питань правоохоронної діяльності від 05 жовтня 2022 року № 04-27/12-2022/169010);
- *практичній діяльності органів Національної поліції України* – для вдосконалення процедури запобігання та протидії домашньому насильству (акт Головного управління Національної поліції України в Київській області від 18 жовтня 2022 року);
- *освітньому процесі* – під час розроблення навчальних та методичних посібників, підручників та збірників із дисциплін: «Взаємодія органів Національної поліції з громадськістю», «Управління Національною поліцією», «Теорія держави і права України», «Профілактика правопорушень», «Конституційного права України» (акт Національної академії внутрішніх справ від 25 березня 2021 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертація написана українською мовою, відповідає вимогам, що висуваються до підготовки такого виду робіт. Складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок, з них основного тексту – 169 сторінок. Список використаних джерел розміщено на 26 сторінках і налічує 211 найменувань.

Анотація у стислій формі містить основні тези дисертаційного дослідження, викладена українською та англійською мовами.

Розділ 1 «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження заходів протидії домашньому насильству» складається з трьох підрозділів:

Підрозділ 1.1. «Протидія домашньому насильству як об'єкт адміністративно-правового дослідження», присвячено дослідженню понятійного апарату об'єкта правопорушень щодо протидії домашньому насильству.

Підрозділ 1.2. «Ретроспективний аналіз адміністративно-правового регулювання протидії домашньому насильству», в якому здійснено ретроспективний аналіз адміністративно-правового регулювання протидії домашньому насильству. Запропоновано періодизацію адміністративно-правового регулювання протидії домашньому насильству.

Підрозділ 1.3. «Місце та роль поліції у протидії домашньому насильству», спрямований на визначення місця та ролі поліції у протидії домашньому насильству. Проаналізовано вагомість Національної поліції у запобіганні та протидії вчинення випадків домашнього насильства. Доведено, що протидія та запобігання є частиною пріоритетних напрямів Національної поліції України.

Розділ 2 «Адміністративно-правові засади застосування заходів протидії домашньому насильству» складається з трьох підрозділів:

Підрозділ 2.1. «Адміністративно-правове регулювання застосування заходів протидії домашньому насильству», присвячений дослідженню заходів, щодо протидії домашньому насильству. Запропоновано застосовування додаткових заходів щодо протидії домашньому насильству.

Підрозділ 2.2. «Об'єкт і об'єктивна сторона адміністративного правопорушення передбачена ст. 173-2 КУпАП», в якому надано детальну характеристику об'єкта і об'єктивної сторони адміністративного правопорушення передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Підрозділ 2.3. «Суб'єкт і суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП», в якому надано здійснено ґрунтовну характеристику суб'єкта і суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству» складається з двох підрозділів:

Підрозділ 3.1. «Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству», в межах якого проаналізовано зарубіжний досвід протидії домашньому насильству.

Підрозділ 3.2. «Удосконалення адміністративно-правових засад протидії

домашньому насильству», присвячений вдосконаленню адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження М.А. Нероди на тему «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству» доречно використовувати для підвищення рівня правової культури та правосвідомості представників органів публічної влади, зокрема суддів і працівників правоохоронних органів, в освітньому процесі закладів вищої освіти, науково-дослідних розробках наукових установ, при підготовці наукових праць, плануванні досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

У цілому позитивно оцінюючи кваліфікаційну наукову працю, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні питання, що потребують додаткової аргументації, пояснень у ході публічного захисту або спрямовані на їх врахування в подальшій науковій роботі, зокрема:

1. На стор. 51-52 дисертаційного дослідження Вами визначено авторські етапи генезису адміністративно-правового регулювання протидії домашньому насильству: 1 етап - початок X ст. – середина XVI ст. охоплює період Київської Русі та пов'язаний із входженням українських земель до складу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої; 2 етап - початок XVII ст. – початок XX ст. пов'язаний з перебуванням України у складі Російської імперії; 3 етап - початок XX ст. – кінець XX ст. пов'язаний з існуванням радянської влади; 4 етап - серпень 1991 – до сьогодні, розпочався з набуття Україною незалежності й триває дотепер. Із зазначених Вами етапів виникає питання, які саме особливості кожного з них можна виокремити?

2. У дисертації здобувач цілком слушно обґрунтовує потребу в усуненні протиріч у понятійно-категоріальному апараті у нормативно-правових актах та

рішеннях суду. Так, на стор. 156 наведені приклади стосовно протиріч у Єдиному державному реєстрі судових рішень, де досить часто використовується застаріла термінологія — «наси́льство в сім'ї». Чинним законодавством, зокрема профільним Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ст. 173-2 КУпАП передбачено лише поняття «домашнє насильство». Хотілось би побачити пропозиції щодо шляхів та способів усунення зазначених протиріч на науковому рівні.

3. Із змісту роботи не зовсім зрозумілим є те, який саме міжнародний досвід щодо протидії домашньому насильству в Україні Вами взято за основу. Досвід яких саме світових країн Ви пропонуєте використовувати задля підвищення ефективності протидії домашньому насильству в Україні? Відповідно, які зміни до чинного законодавства Ви пропонуєте на основі міжнародного законодавства у сфері протидії домашньому насильству?

4. На стор. 157 дисертації у контексті дослідження суб'єктивного складу учасників адміністративних правопорушень пов'язаних із домашнім насильством вами згадується такі категорії осіб як «співмешканець» та «співмешканка» і Вами відзначено, що їх детермінанти відсутні на законодавчому рівні, що спрямовує увагу на те, щоб сформулювати їх авторське визначення.

Разом з тим, наведені вище зауваження та пропозиції в основному мають дискусійний характер і слугують підставою для плідної та конструктивної наукової дискусії під час публічного захисту дисертаційної роботи й не впливають на високу наукову цінність дисертаційного дослідження. За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю отриманих результатів робота є суттєвим внеском у науку філософію права.

Відсутність порушень академічної доброчесності

Під час рецензування дисертаційного дослідження й опрацювання наукових публікацій М.А. Нероди фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є оригінальною, самостійно виконаною працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Миколи Анатолійовича Нероди на тему

«Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих дисертантом результатів, дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Нерода Миколай Анатолійович – на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право зі спеціальності 081 – Право.

Рецензент:

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Національної академії внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Ірина БУХТІЯРОВА

